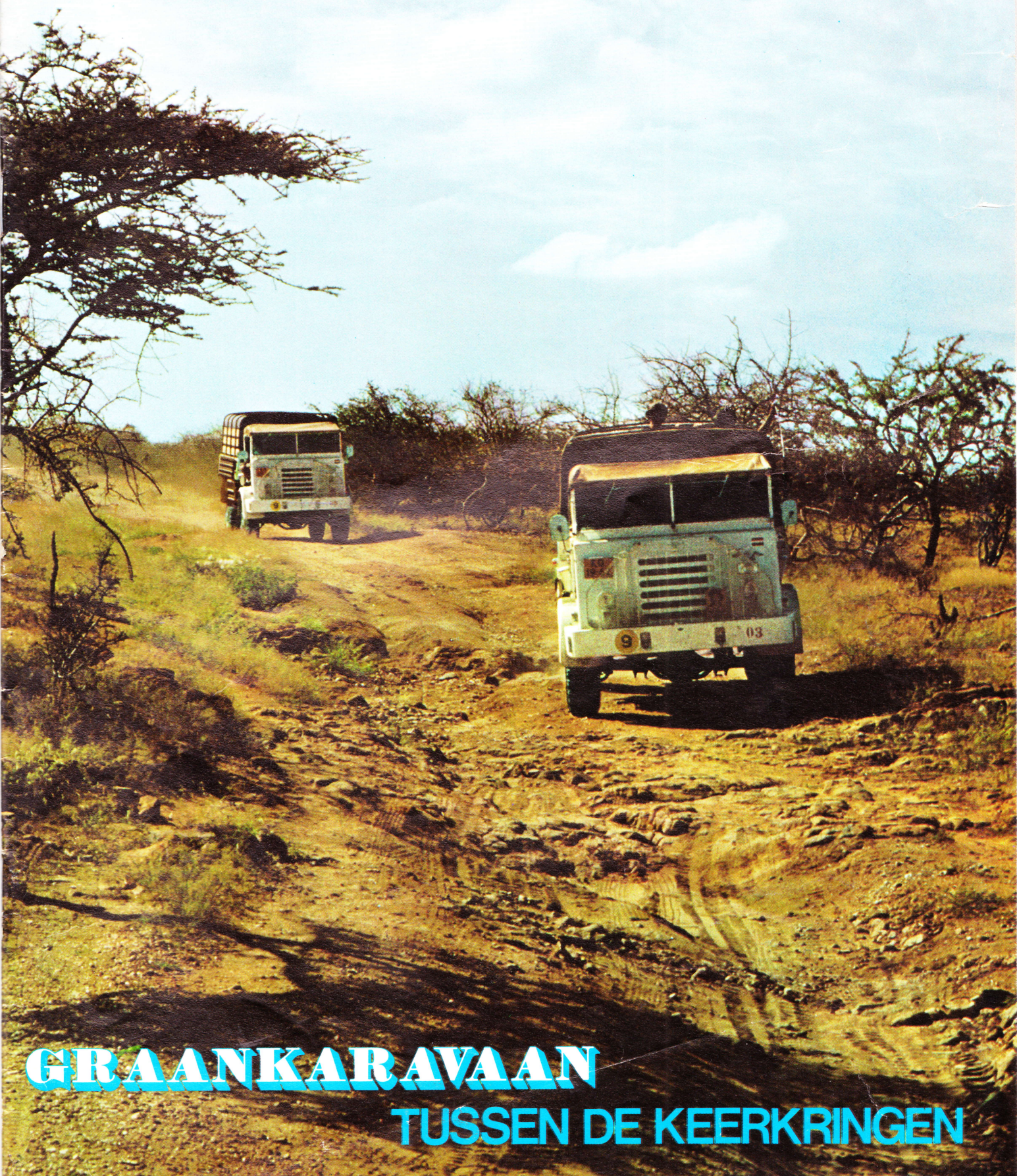

LEGERKOERIER

Maandblad
van de
Koninklijke
Landmacht

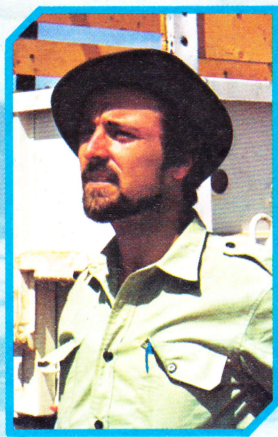
24e jaargang
november 1974

11

GRAANKARAVAN

TUSSEN DE KEERKRINGEN

Een reportage van W. P. Paul Hartman

De 'witkar'-ritten met graan van het 'Netherlands Detachment Sudan' hebben iets van de verkenningmissies van een sectie United States Cavalry in de woeste kleuterjaren van Amerika. Of van een bereden patrouille van het Brits-Indische leger zo rond de eeuwwisseling in de buurt van de Khyberpas. Je weet nooit hoeveel er zullen terugkeren. En wanneer. In El Fasher, waar toch vrijwel dagelijks een Fokker Friendship van Sudan Airways voor de deur staat, bestaat dezelfde 19e-eeuwse onzekerheid. Is er een bak vastgelopen? Motorpech? Een ongeluk . . . ?

De '3035' radio-sets zijn – zeker de eerste maand – de minst succesvolle attributen van de verbindingsmensen. Met de '399' zend-ontvanger sleutelen zij achteloos naar Khartoem. Of naar het hoofdkwartier in Den Haag, op een slordige 9000 kilometer afstand. Maar van de mensen in het veld, misschien maar 20 kilometer van huis, weet men niets.

Het lijkt of de tijden van poolreizen en Nijl-expedities terugkeren . . .

GRAAN- KARAVAAN

TUSSEN DE KEERKRINGEN

Wadi's zo breed als de Rijn

... handenvol gemorste dura voor de dames in Kutum ...

Een wolken sluier mengt een lila waas door het ochtendschemer als kapitein Nico Verweij (32) de vijftientig chauffeurs om zich heen verzamelt. '... hou je achterman in de gaten. Verlies hem niet uit het oog. Als hij stopt, stop jij ook ...' Ze lopen naar hun 314's zoals bokkers naar hun hoek na de vermanende woorden van de referee. 't Is ernst. De provincie Noord-Darfur – iets groter dan Nederland – kent geen café op de hoek van waar je bij motorstoring even de MTO belt. Motoren slaan aan. De stompe reuzen van de als ganzen achtereen hobbende DAF's draaien noordwaarts.

De woestijn is groen. Wazig groen alsof een reusachtige hand met een penseel te sterk verdunde waterverf over de vlakke streek. De struiken – verspreid als wattenwolkjes in een kerstboom – verbergen pinklange doornen onder een donzig uiterlijk. Soms wijkt het groen voor het grauw-gele zand en kronkelen wadi's door de aardbodem: gladgeschaafde, droge rivierbeddingen. De slootbrede gleuven slingeren samen tot een Rijn zonder water. Een gebarsten land, alsof de Schepper het in een moment van onachtzaamheid uit de vingers liet vallen.

Middeleeuwen

Dàt is het ruige AAT-werk. Het schakel-geloei van de DAF-pk's dat om voorrang vecht met The Cats in de cassette recorder. Stevig hangen aan het stuur. De drietonners steigen als bokkige rodeohengsten op dat spoor door het groenige savannedal tussen twee heuvelruggen. Maar de kilometer-teller wijst bij wijlen 25, 30 kilometer per uur. Geen zand, dat als stoffig poeder-suiker ieder wielspoor dichtslibt. Op weg naar Mellit of Malha hebben de chauffeurs het wel anders meegemaakt. Af en toe gaat een hand omhoog naar kameelruiters of een vrolijke kreet naar zwarte meisjes op weg naar het land. 'Ha, lekker stuk.' Ze lachen breed. Met blikkerende tanden en glinsterende ogen. Een

De administratie deugt wel. Kapitein Verweij tekent een lijst af na het laden in El Fasher

Dura, het Soedanese graan, een levensvoorwaarde . . .

omslagdoek bedekt grotendeels de grofgesneden bloemetjesjurken. Het is, tot aan de heuvels, druk in de woestijn. Kamelen, met takkebossen beladen, steigeren bij het naderen van de ronkende karavaan. De drijvers voeren niet zelden een paar speren tussen het zadeltuig of een lang, tweesnijdend zwaard aan de gordel. Dit is een reis door de tijd.

Een laag

Even na tien bergt sergeant I Marius Berkmortel (28) zijn verrekijker op. Er valt vanuit het eerste voertuig weinig meer te verkennen op dit buigzame heuvelpad. Mensen zie je nu niet meer. Ja toch. Een jongetje hoedt een dozijn geiten, net achter die rotsblokken, die onze hunnebedden terugbrengen tot onbetekenende kiezels. 'Achter die heuvel ligt Kutum,' gilt sergeant Marius naar zijn chauffeur Gaston Paulides. 'Dat zeg je nu al voor de derde keer,' brult de van 44 Pantserinfanteriebataljon overgekomen YP-chauffeur terug. De twee hebben elkaar gevonden. Geroutineerde terreinrijders, gezegend met – zoals dat heet – 'smoel op het terrein', die weinig begrip opbrengen voor minder ervaren collega's. Marius krijgt gelijk. Tenslotte wees de teller al lang de beloofde honderd kilometer aan. Half twaalf. Kwieke rit. Binnen de zes uur. Vanavond thuis. Nassi De rotsheuvels verzachten zich tot lieflijker landschapsplooiingen. Nog één bult in 'één laag', want onder het waas van onkruid rult verraderlijk droog drijfzand. Vóór de koplopende chauffeurs ligt Kutum. Een verzameling twijghutten en vaalbruine bouwsels van leem en steen. Achter hen, aan de voet van de heuvel, staat de rest van de colonne. Roerloos. De motorkap van kapitein Verweij's Nekaf wijst naar de uitgewaaierde schaapjeswolken. In de voorste truck slaakt sergeant Marius een krachtige verwensing. Het zal niet voor het laatst zijn die dag . . .

Gefêteerd

De intocht van de Nederlanders veroor-

zaakt bij de dorpingen een zelfde opwindend als de jaarlijks terugkerende kermisklanten in het Brabantse anno 1910. Mannen, vrouwen en kinderen scholen samen in aparte groepen. 'Ha bolle, heb jij honger?' roept een chauffeur naar een stevig gebouwde man in callabia, zo'n lange witte Arabierenjurk. Ook hier maakt de bevolking geen hongerige indruk. De Nederlanders koesteren dat gegeven als een nimmer opdrogende bron van humor.

Een paar dagen tevoren nog, terugkerend van Malha, hadden liftende Soedanezen uit pure dankbaarheid de chauffeurs onverwacht enkele verse en nog van het

bloed druipende stukken vlees voorgezet. Voor een houtskoolvuurtje, wat uitjes en vruchten zorgden ze ook. De resten van het geslachte schaap lagen achter een bosje verstopt.

'We zijn,' meldde men bij terugkeer, 'weer uitgebreid gefêteerd door de hongerende bevolking . . .'

Afladen

Twee, drie donkere dorpingen slepen de zakken van de achterklep een spelonkachtige opslaghal binnen. Dertig zakken per wagen. Negentig kilo per zak. Ze zweten als otters. Aflossing meldt zich niet aan. Aanvankelijk leek het even of niemand voelde voor het sjouwwerk. Als een Soedanees activerende gebaren naar de chauffeurs maakt – zo van 'afladen maar, mannen' – kan hij enig gepeperd Hollands te horen krijgen. Eerst een ochtend lang stof van je voorganger slikken en dan nog eens . . .

Opeten . . . ?

Een kort oponthoud bij de rand van het dorp, als de colonnecommandant papieren laat aftekenen, afscheid neemt van het plaatselijk gezag en – jawel, daar komen nummer drie en vier – twee schapen als blijk van dankbaarheid in ontvangst mag nemen.

Ter plaatse geldt een dergelijk geschenk als koninklijk. Maar sommige chauffeurs beginnen zich toch af te vragen wat ze met al dat vee aan moeten. Opeten . . . ? 'Van m'n leven niet,' roept iemand. 'Jullie doen maar, hoor. Maar ik wens daar niet bij te zijn.'

En dan . . . gaat het fout.

De wadi, niet breed maar nogal steil, vlak buiten Kutum, kost de twaalf drietonnens en drie jeeps een klein uur. Met ps-platen (perforated steel plates) komen ze erdoor. Een kilometer verder, op de eerste rulle helling, loopt wagen nummer 2 vast als een slee zonder sneeuw. Weer staat de colonne stil. Iets hoger verbijst sergeant Marius – die er natuurlijk wel doorkwam – zijn woede. Het is half vier geweest. En de kans om nog thuis te komen – ook al gaat het leeg sneller – daalt als een thermometer in een glas ijswater. Iedere keer als een truck zich er wéér niet doortrekt en met razende zuigers schokkend in het gele poeder wegzakt gromt hij alle inlandse duivels uit de Soedanese hel.

Dans

Maar het kàn nog. De pelotonssergeant in het voorste voertuig scheurt de drietonner door de rotsheuvels, over het spoor, door de wadi's met een snelheid, die op een redelijke Veluwe teerweg niet zou hebben misstaan. Achterklep, gamellen, losgeslagen bodemplaten, jerrycans klepperen als ratels op een Chinees nieuwjaar. Achter in de bakken

vangen verbindingsmensen en monteurs de klappen zo goed mogelijk op. Het resultaat is een waanzinnige dans als van een dronken Nurejef.

Binnen veertig kilometer ben je bekaf. Ook alle bijrijders krijgen ervan langs alsof ze spitsroeden moeten lopen. Iedere hobbel, ieder kuiltje smakt hen met vernietigende kracht tegen de rugleuning. Alleen wie zonder cabinezeil rijdt kan op zijn stoel staan en meeveren. Een ding is zeker: we zullen in El Fasher aankomen met enkele tonnen schroot op wielen.

Als we al in El Fasher aankomen ...

Het uitladen wil nog weleens moeite kosten ...

... als ganzen achter elkaar in het ochtendschemer ...

... wéér twee schapen uit dankbaarheid ...

Habub

Het gaat nu spannen. Achter de colonne drijven donkere wolken. Regenwolken. Dat kan er nog net bij. Als het goed gaat regenen en de wadi's stromen vol zullen dertig Hollandse jongens opgesloten zitten in de woestijn. Twee minuten rust. De laatste wagens trekken bij.

'Jij rijdt g.v.d. niet zo ákelig hard,' zegt Gerard Buijing in melig Rotterdams tegen de gangmaker. Aan de horizon, uit dezelfde richting waar de inktzwarte wolken aandreven, verschijnt een wazig bruine vlek. Uit twee hoeken groeit die vlek uit tot een vale, zwerk'omspannende geest uit een Arabische wonderlamp.

'Habub ...', roepen de mannen met enige schrik. Ze hebben de kracht van een Afrikaanse zandstorm leren kennen. Nauwelijks aangekomen op zondag 25 augustus zette zo'n habub met tropische regenbui het kamp finaal onder water. De schoenen en foto-toestellen dreven rond als was er een boot omgeslagen.

De ogen tranen. De chauffeurs duiken weg achter de voorruit. In een vlaag bedekte de zandstorm het konvooi als een decembermist de afsluiddijk. Het zicht is twintig meter. Lichten aan. Het gaat nu niet hard meer.

Wadi

Het mag niet, deze dag. De habub verdwijnt. Vrij plotseling eigenlijk. Voor de colonne uit verduistert hij het uitzicht op twee bergen waar de waaierende slierten vergeefs tegenop jagen. Maar dan begint de regen pas goed. Marius bestuurt de drietonner met ontbloot bovenlijf. Dan geeft hij – even op handgas rijdend – het stuur aan Gaston, duikt in de overdekte bak en kruipt doornat in de slaapzak. Het is acht uur. Stikdonker. In de koplampen duikt een wadi op. Het water bruist als in een Zwitserse bergbeek. Het moet de laatste zijn vóór het basiskamp. Hoe ver nog? Twintig

kilometer? Achttien? De drietonners zakken in het water als voorwereldlijke reptielen. Grommend beklimmen ze, tien meter verder, de oever. In de schijnwerpers vertekenen de stekelbosjes tot groteske contouren, als een illustratie van Anton Pieck bij een griezelig sprookje.

Ver, vèr achter het eerste voertuig knipperen lichten. De colonne stopt. Een uitgerekte slang met meer dan tien paar priemende ogen. Wat is er aan de hand? Communicatie ontbreekt. Bij de staart van de colonne rijdt, aan de koplampen te zien, een jeep heen en weer. Verschijnt daar nog een wagen . . . ? Eén ding is duidelijk. Dàg nasi ...

Drijven

Negen uur. Onder het achterzeil verschijnt het vitale hoofd van kapitein Verweij. 'Marius,' roept hij opgewekt. 'We blijven hier pitten. Eten uitdelen, bedden uitklappen en slapen ...' Verder rijden dreigt een gebed zonder eind te worden. Wat is er gebeurd? De Landrover van mister Mandil, de vertegenwoordiger van de FAO – de Wereldvoedselorganisatie – heeft een lekke band gehad. Daarna is het voertuig nog tweemaal vastgelopen. En tenslotte bleef hij drijven in de laatste wadi. De Nekaf van de marechaussee trouwens ook. Toen het water langs de

... mensen in Soedan ... ondervoed ...

lampen golfde gaf de motor de geest. Korporaal I Annen heeft gelierd bij het leven.

In de voorste wagen wordt het druk. Oswald Mazeland en Gerard Buijing uit de '2' vertikken het tussen de schape-keutels te slapen. Vier, vijf veldbedden in de achterbak. Het kan. Spullen zijn er genoeg voorhanden. De bedden en slaapzakken bijvoorbeeld voor de televisieploeg, die in de Landrover meerrijdt. Ze gaan een beroerde nacht tegemoet.

Gezellig

Eén man komt nog om verwarmings-blikjes vragen. Marius zoekt foeterend. Ze zijn er niet. Geen nood. De mannen zijn moe. Niemand heeft zin in het donker en in de nattigheid een blikje bonen op te warmen. Met een paar kaakjes, een stuk kaas, gaat het ook. Tinnetje bier worden opengetrokken. 'Net thuis,' zegt iemand. 'Bier, kaas, warm bed. D'r ontbreekt één ding ... Eh, wat was dat ook al weer ...?' 'Nou je 't zegt ... d'r was nog iets ...' 'Hoe zouden die t.v.-jongens zitten ...?' 'Kunnen die ook eens van de woestijn genieten.' 'Leuk hoor, vijftien kilometer van je tent blijven overnachten ...' 'Je gelooft het niet. We rijden eten terwijl er geen honger is en dan lopen we in dat droogtegebied vast in de regen ...' 'Gezellig, hè, dat getik op het zeil ...'

Diep in Afrika – in the middle of nowhere – voelen dertig Nederlanders zich een klein beetje thuis.

EL FASHER...

je houdt er geld over

'Ik zit,' merkt een chauffeur op, 'hier best. Goed eten en drinken. En ik hou nog geld over ook.'

Anders dan niet?

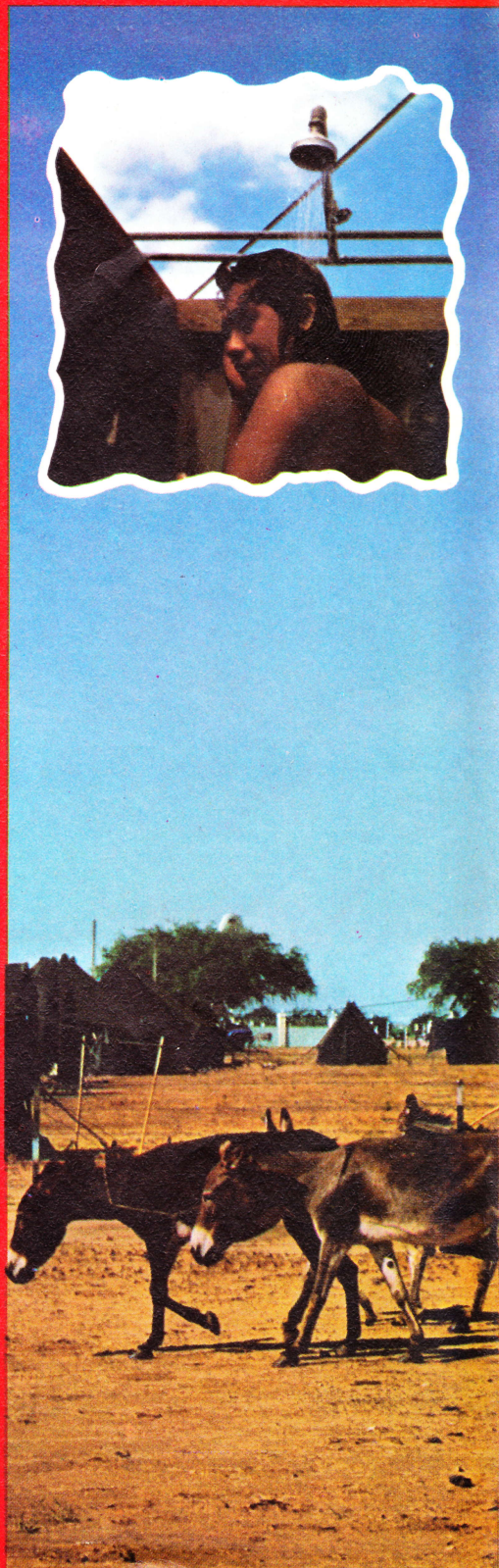
'Kom nou. In Nunspeet geef ik alleen aan patat, kroketten en bier al een gulden of honderd in de week uit. Dat hou ik nou mooi in m'n zak. En dan ook nog zo'n 400 gulden in de maand extra. Dat maak ik niet op aan dat pilsje of blikje cassis 's avonds.'

Het is een benadering. Niet iedere Soedanganger denkt onmiddellijk aan de financiële kant, maar ach, 't is meegenomen in deze missie naar een uithoek van de beschaving, die bij de meesten toch vakantie-achtig overkomt. Tenslotte doe je in Nederland maar zelden dienst in het korte, zwarte gymbroekje. En zo'n rit naar Malha, of Mellit of Kutum – in het spraakgebruik wordt terstond een twee t ingevlochten – dat is toch ook iets heel anders dan duf doordouwen over de Autobahn.

Je verliest iets van dat Europees gejaagt. Je hebt al gauw door, dat 38 graden Celsius alleen is uit te houden als je je voortbeweegt als een tachtigjarige. Natuurlijk wordt er gewerkt. Heel hard soms. De onderhoudsgroep bijvoorbeeld offert menig zweetdruppeltje in de 'kuilen' van de brigadekazerne bij El Fasher. De 3000 militairen zijn daar door benzinegebrek aan hun legering gebonden. In het duister van deze geïmproviseerde herstelwerkplaats zweten de artsen van het mechanisch gedeelte heel wat af. 'Ik ben,' meldt korporaal I Ben Kampinga uit Assen tevreden, 'in die eerste weken al vijf kilo afgevallen. En ik denk dat er nog wel meer afgaat.' Wie zijn weldoorvoede lichaam liters vocht ziet uitstoten terwijl hij een waterpomp demonteert kan zich dat voorstellen.

Drinken

Er wordt wat afgedronken. Bijna de hele dag staan in eetzaal of kantine gamellen

met sterk verdunde citroenlimonade of koude thee. Die dranken gaan met mokken tegelijk naar binnen. Bij iedere maaltijd worden de veldflessen gevuld. Het bierverbruik valt eigenaardig genoeg erg mee. Geheide pilsdrinkers, die met vijf of meer tinnnetjes per dag niet toekomen zijn er nauwelijks. Twee blikjes Heineken geven de consument niet zelden het gevoel, dat hij aan een Beiers bierfeestje heeft deelgenomen. Het is de tol van de temperatuur, die – ook al is men niet de hele dag in touw – toch slopend werkt. De eerste dagen vond menigeen het nogal overdreven, die adviezen om on-Europese sloten vocht op te sloppen...

Er valt nog weleens een nachtelijk buitje...

... het bivak, aan de rand van de savanne...

inzetjes:

... aangenaam lauw douchen...

... weer een benzinevlucht vanuit Port Sudan...

Detachementscommandant majoor P. A. Helmholt en csm sergeant-majoor Lucas... 'Allahs wil'...

... benzine overslaan...

KIP...

Foerier sergeant I Albert Trebels is de bevoorraden – van sinaasappels via sokken tot dieselolie – van de kleine Nederlandse kolonie. Zijn etenswaren betreft hij voornamelijk van monsieur Ataib Mahamad Nour, een groot zakenman, aanbevolen dóór en dus bevriend met het plaatselijk gezag. Monsieur Nour is een reusachtige, Frans sprekende veertiger. De handelaar beschikt over een speciaal voor negro-spirituals geschapen bas, die hij met rustige autoriteit laat brommen.

Zijn werk- en opslagruimte bestaat uit een simpel, kubusvormig hok in het centrum van El Fasher. Langs de muren liggen balen stof. Een bejaard doch deugdelijk uitzien- dende leunt tegen de brandkast. Op platte ijzeren blikken liggen de bestelde 38 kippen, 156 sinaasappels, evenzovele eieren en 8 cakes voor bij de zondagse koffie.

Sergeant Trebels doet zijn bestelling: vlees, weer eieren, sinaasappels, vier dozijn mango's – een soort appel met perzikmaak –, suiker...

Monsieurs gezicht betreft. Suiker is een schaars artikel. Op de markt met zijn armige kraampjes van stokken en vodden staan de huisvrouwen voor de zoetheit in de rij. 'Ik zal,' zegt de heer Nour als een aanrollend onweer, 'eens kijken of er nog wat bij de gemeente is.' Hij verdwijnt. Uit het aanpalende café, een soortgelijk gang- en kamerloos hok, draagt iemand een plateautje aan met kleine, gebloemde koffiekopjes en een groot glas water. We drinken de koffie, maar keuren het troebele water slechts een wantrouwige blik waardig. Weliswaar, heeft de dokter verzekerd, deugt het leidingwater voor honderd procent. Maar bij gebrek aan voldoende kranen legt de bevolking in stenen kruiken voorraadjes aan. En dat water is na enkele dagen verre van fris.

De heer Nour heeft een slechte zondag. Als sergeant Trebels die avond de eetzaal betreedt kan hij uit de vleesgamel een goed-Hollandse gehaktbal oplepelen. 'Hé,' roept hij. 'Waar is de kip?' 'Die stonk de pan uit,' antwoordt de kok. 'Finaal bedorven'.

De volgende dag gaat korps-administrateur kapitein Verdegaaal de handelaar uitleggen, dat de Hollanders dat niet pikken en niet betalen. 't Gebeurt niet weer.

Sinaasappels voor de Hollanders. Links sgt I Trebels

Markante figuur: 'hotel'baas Abbas, al in 1942 met de Britten meegekomen vanuit Noord-Soedan...

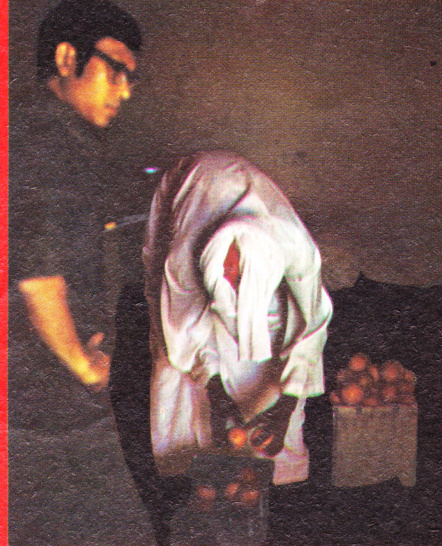
El Fasher: markt van stokken en vodden. Mensen in – vaak smoezelig – wit...

die zoutpil driemaal daags. Maar toen belandde er iemand in de ziekenboeg. Met diarree – een ongemak, waaraan niemand is ontkomen – maar ook met vochtgebrek. En dat is toch een rot-gezicht, zo'n fles met een slangetje...

Allahs wil

Eigenlijk voltrekt het kampeven zich in uitzonderlijke rust. Het bivak zelf bestaat uit een tent of veertig, die een zandveldje ter grootte van een voetbalveld omzomen. Sergeant-majoor E. F. Lucas, de csm, is hier heer en meester. Met zijn broskapsel en tanige body doet hij sterk denken aan een Amerikaanse marinier in de Pacific. Lucas junior is zijn dolkmes kwijt, want dat draagt pa midden in Afrika, niet zozeer ter afschrikking als wel bij wijze van onmisbaar instrument. En tenslotte zitten er geen zakken in een rijks-gymbroek. Sergeant-majoor Lucas arriveerde in het voortdetachment met majoor Helmholt, dokter Verburg, KA kapitein Verdegaaal, dat al op 20 augustus vertrok. Met enkele toen aanwezige beladingsspecialisten bouwden zij eigenhandig het kamp op. Een 'habub' – een plotselinge (zand)storm – blies de boel op. Ze begonnen opnieuw. De grote club was nauwelijks binnen of regen en wind joegen het kamp opnieuw tegen de vlakke. Sergeant-majoor Lucas zweert dan ook bij de

berustende zegswijze der oosterlingen: 'Het is Allahs wil.'

Wat doen de jongens nu de hele dag? Onderhoud plegen, uiteraard. En kennelijk goed want het is een wonder dat de twintig jaar oude DAF's niet na één woestijntocht sidderend in één zakken. En er valt nog weleens wat benzine over te slaan uit de Hercules, die de eerste weken vaten vol uit Port Sudan aanvoerde.

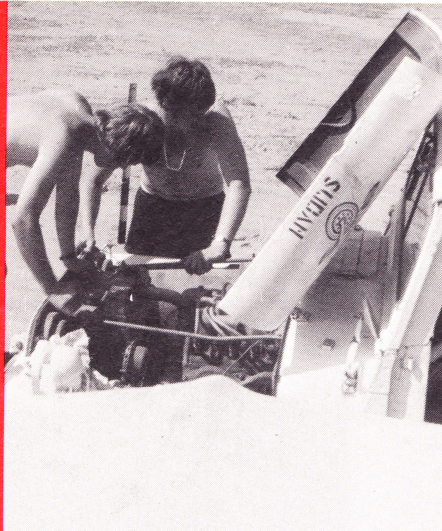
Tijdens de tropenrust van een tot vier liggen ze op het veldbed. Of ze schrijven naar huis onder die grote, schaduwwrijke tentzeilen midden in het kamp.

... onderhoud...

... voortreffelijk wittebrood van de koks...

... de verbindelaars aan het slepen met een radio-apparaat...

Sex

's Avonds is er soms een film in de eetzaal. Radiospecialist sergeant I G. D. de Waard bedient de projector en ondervindt daarvoor slechts zelden ruime dankbaarheid. Gangsters en wild-west-gespuis in overvloed, maar vrouwen... ho maar. Het toppunt wordt die zaterdag bereikt als de csm roept: 'Vanavond hebben de mannen recht op sex.' Hij verwijst het wulpse titeltje 'Knipoog naar de zonde' naar de toverlantaarn. Alleen kenners vrezen het ergste bij het verschijnen van de eerste Italiaanse namen.

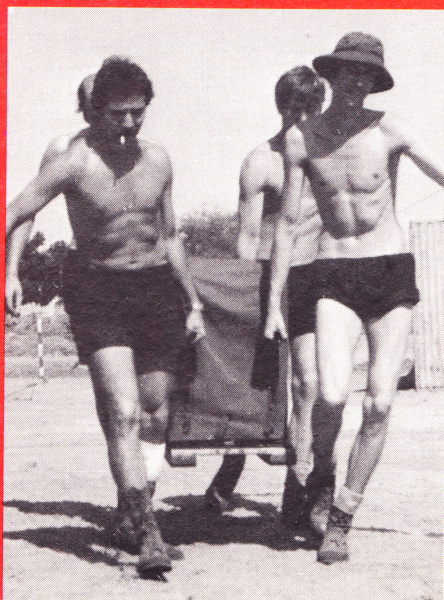
En met reden. De film staat bol van de kerkelijke dwang en religieuze idioterie in het Italië van voor de oorlog. Veel heiligenprentjes en dorpswonderen. Geen deinende dijen. Misschien wel serieus bedoeld, maar in dit Afrikaanse gat wensen de jongens de beelden – bij gebrek aan beter – als evenzovele komische noten te beschouwen. De aalmoezenier – 'een goeie peer' volgens de maten – is woedend. Hij spreekt even later in de bar van godslasterlijke filmmakerij en roept: 'Dat is nu precies die lachwekkende image, waar we af willen.' Gelijk heeft-ie.

Postduif

Het is een klein rimpeltje in de verder rustige El Fasher-vijver. Want neem nou die kantine, na de film. De jongelui

hebben zich gehuld in een bonte mengeling van Costa des Sol-kleding en uniformstukken. Tropenoverhemd op gymbroek, palmboomhemden, spijkerbroeken, groene tropenlaarzen, of gewoon: blote bast en gymbroek. Alleen KA en dokter spoken rond in de luchtige, nationale jurken. Luidruchtige kout. Kleine pesterijtjes in grofgebakken taal. Gesnoef. Gelach. Zingen met Herman Ligtfoot, die de WZZ-accordeon onverwoestbare Max van Praag-deuntjes uit de jaren vijftig ontfokt. Gefoeter op soldaat Hans van Doorn, die langzamerhand door iedereen 'Gerrit' wordt genoemd (Postduif), omdat hij als facteur optreedt en die glimlachend als een Chinees alle PTT-kwetsende verwijten langs z'n kouwe kleren laat afglijden. 't Zit de mensen hóóg, dat die post pas na tien, twaalf dagen arriveert. En het scheelt weinig of ze nemen het 'Gerrit' persoonlijk kwalijk. De facteur zwijgt en schuift zijn klanten van achter de bar hun tonic toe. Want dat doet hij ook. En met veel geringere wachttijden. In de hoek, de rug tegen het boekenrek, schrijft iemand dwars tegen de stemmen en de muziek in. ... 'Liefste Jannie...'

Wat is eigenlijk het verschil met een compagniesbar in Nederland?

'T KON MINDER...

Nederlanders in een onherbergzaam oord. Wat is er nodig om een verblijf van twee maanden te overleven, èn – als het even kan – leefbaar te maken...?

Eerst een handvol immunisatieprikken.

Dan anti-malariapilletjes. Bij iedere maaltijd een zouttablet. En bovendien – naast een aalmoezenier voor de geestelijke noden – een arts met vijf medewerkers. Met hun medische uitrusting kun je de praktijk van een ouderwetse, apotheekhoudende huisarts inrichten.

In iedere tent zoemt een ventilator op de rijkelijk stroom leverende generator. Een douche-ruimte van golfplaten voorziet in lekker-lauwe stortbaden. In de hoek van de kantine staat een t.v.-video-apparaat. De manshoge koelkasten puilen uit van de tinnetjes pils en frisdranken. Ook de heren Johnie Walker en Sandeman grijnzen ons aan, maar die treden alleen in het weekend op. De hits van de laatste jaren scheuren door de belastingvrije sigaretterook als ware Veronica naar de Rode Zee uitgevaren. Een leuk idee van de WZZ, die een aantal cassette-recorders meegaf.

Er is film

Er is een stapel boeken meegevlogen, waar de meest verbeterde boekenworm nog in geen half jaar Soedan dóór komt. De stapel tijdschriften reikt tot heuphoogte. Panorama – steeds openlijker de blootsporen van de Duitse geïllustreerde pers volgend – zorgt mede voor de kantinedecoratie. Zeer, zéér softe porno.

Op het binnenplaatsje van het lucht-havencomplexje glimmen twee metalen kasten vol knoppen-abacadabra. We treffen hier de zonder twijfel modernste rijs-kast plus bakoven van het Afrikaanse continent.

Behalve voor wittebrood zorgen korporaal Rinus Duijneveld en de soldaten Mark Moes, Bertus v. d. Meer en Willem Moll voor een degelijke Hollandse pot uit de mobiele veldkeuken.

Toch zitten de Soedangangers naar Nederlandse begrippen knap primitief. Gekriebeld door vliegen, geprikt door muggen. Poepen zonder privacy. Met twee man in een tent, waar je je kont niet kunt keren van de plunjabalen en de overklamboede veldbedden... Maar 't kon nòg minder.

DE ONZICHTBARE HONGER

'U heeft alleen de grotere plaatsen gezien. Maar in de heel kleine dorpjes, waar je onmogelijk met een auto kunt komen, daar zijn de mensen zeer slecht gevoed. Ze hebben nog een handjevol eten, maar de variatie ontbreekt. Ik schat, dat hier in Noord-Darfur zeker de helft van de miljoen inwoners sterk ondervoed is.'

Dat zegt van achter een immens bureau de commissioner – zeg maar commissaris of gouverneur – van de meest westelijke Soedanprovincie. Hij heet El Tayeb El Mardi, is 48 jaar oud en voormalig kolonel. In 1961 voerde hij als overste het bevel over de eenheden in El Fasher. Nu is hij de hoogste gezagsdrager van een gebied, waar je Nederland makkelijk in kwijt kunt. Hij zetelt in gebouwen – de lokale naam 'paleis' is wat al te wijds – waar rond de eeuwwisseling een sultan huisde, die dat deel van Soedan zelfstandig maakte en wiens naam nog immer met eerbied wordt uitgesproken. De heer El Tayeb El Mardi diende onder meer in Washington en Londen als militair attaché. En die ervaring is nooit weg, want hij weet op uiterst hoffelijke en diplomatieke wijze de dankbaarheid van het Soedanese volk over te brengen. Terzijde laat hij nog even vallen, dat het vervoeren van benzine door het Nederlandse transportdetachement hem uiterst welkom zou zijn. Dat wisten de Nederlanders al. En een week later zal de commissioner ook zijn zin krijgen. De provincie snakt even erg naar energie – benzine en olie – als naar voedsel.

Arm

'Vijf jaar geleden,' zegt de commissioner,' is de droogte begonnen. Zuid-Darfur, dat een jaar geleden van het noordelijk deel werd gescheiden, heeft een beter klimaat. Een groot deel van het noorden bestaat uit woestijn. En die dreigt zich nu uit te breiden. De situatie heeft zich verergerd omdat er vluchtelingen uit Niger hierheen kwamen. Ze dachten dat hier meer voedsel was. Daarbij nam het

De commissioner van Noord-Darfur, oud-kolonel El Tayeb El Mardi

Marktkoopvrouwtjes met een uiterst schamel aanbod...

De kameel'parkeerplaats' net buiten het centrum van El Fasher

aantal Mekkgangers uit de buurlanden toe. Normaal waren het er nog geen veertigduizend. Nu zijn het er tweehonderdduizend of daaromtrent. De meesten zijn ontstellend arm. En om menselijke redenen kunnen we ze niet terugsturen.'

Het ergst, weet de commissioner, is de toestand in El Geneina, in het uiterste westen, waar geen truck kan komen. Maar als de Nederlanders iets met transportvliegtuigen en droppings zouden weten te regelen...

'Maar hoe arm iedereen ook is,' voegt de heer El Mardi eraan toe, terwijl een bediende een blad met koffiekkan en

mini kopjes aflevert, 'vreemd voedsel zullen ze nooit eten. Het heeft geen zin met blikken sardientjes of met kaas aan te komen. Het bederft te gauw en de mensen raken de blikopeners toch maar kwijt.'

Toekomstmogelijkheden ziet de commissioner genoeg. Als enig buitenlands kapitaal voor wegen – van Nyala naar El Fasher bijvoorbeeld – zou kunnen zorgen. En bovendien als de rijke landen geld in een ontginningsproject zouden willen steken. Want de streek om Nyala, voerspelt hij, is een agrarisch paradijs in de dop.

'De hulp van de Nederlanders heeft een groot psychologisch effect op mijn volk,'

verzekert het provinciehoofd. 'Men merkt nu, dat de wereld kleiner wordt. En dat de mensen elkaar in een ander, beter perspectief gaan zien.'

'Uw soldaten zijn vrolijk. Ze klagen niet. Ze geloven in het doel waarvoor ze hier zijn.'

Honger?

Op dat laatste valt een kleinigheid af te dingen. De meeste militairen, beroeps of dienstplichtig, vinden de hele operatie een machtig avontuur. Zo iets maak je nooit meer mee. Welke AAT'er kan erop pochen dat hij vol uitheems graan door bijna onbegaanbaar terrein zweegde? Maar zij arriveerden wel met

COMMUNICATIE

Afrika is anders. Voor de westerling, gewend aan zijn druk-op-de-knop-cultuur, betekent dat even wennen. Scène: Khartoum Airport, uur of drie 's nachts. Toch nog grote bedrijvigheid. Benauwend. ANP-verslaggever Pim Holthuis heeft mazzel nadat hij zich in Cairo mateloos heeft geërgerd aan visumproblemen. Op de luchthaven van Soedans hoofdstad treft hij Neêrlands officiële vertegenwoordiger in den vreemde: drs. J. W. Bertens.

Deze avontuurlijk besnorde zaak-gelastigde (inmiddels 1e secretaris in Madrid) wacht daar de laatste Herculesvlucht op. Aan boord onder meer plaatsvervangend cc van 108 Lichte Transportcompagnie 1e lt Henk Molenkamp en de chauffeurs

Peter Emmen en Verry van Rossum. Holthuis grijpt zijn kans op actuele inlichtingen.

'Ik kan mijn berichten vanuit El Fasher gewoon doorbellen naar Nederland, nietwaar?' vraagt hij voor alle zekerheid. Bertens kijkt hem aan of hij het in Addis Abeba hoort donderen. 'Bellen uit El Fasher?' vraagt hij verbluft. 'Daar werkt geen telefoon. Ze hebben geen elektriciteit.' 'Dat is dan mooi,' zegt de ANP-man. 'De PTT kon me zelfs haarfijn vertellen wat een verbinding kostte: f 11,50 per minuut, met een minimum van drie minuten.'

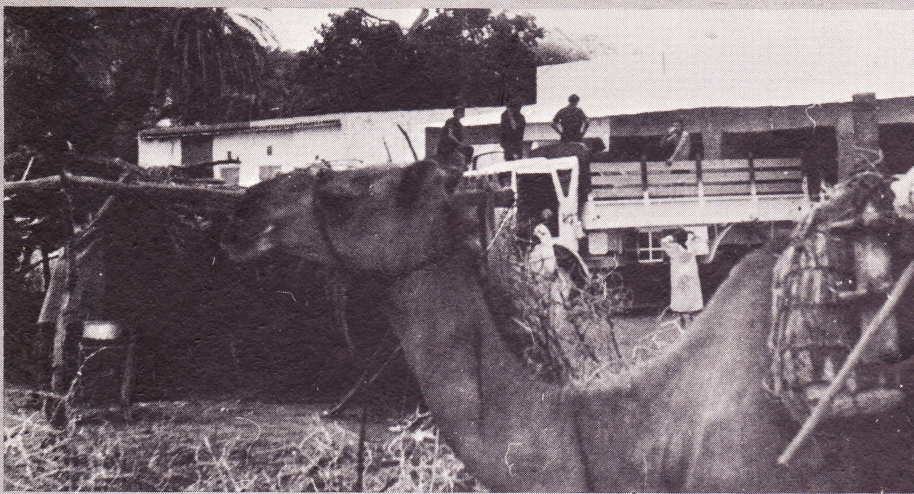
Ze maken een deal. Holthuis geeft zijn verhalen mee aan een captain van Sudan Airways. Bertens telext ze door naar Den Haag. '... als de telex het doet,' zegt de zaakgelastigde voorzichtig. 'En hoe kom ik te weten, dat 't is gelukt?' vraagt de journalist. 'Dat geef ik door via de radio naar het kamp in El Fasher,' antwoordt Bertens – pauzeert even, '... als die tenminste werkt...'

Detachementscommandant majoor P. A. Helmholt over de communicatie

in Soedan: 'Als de commissaris van de Koningin in Zuid-Holland wil weten hoeveel pingpongbatjes-fabrieken er in zijn provincie voorkomen weet hij dat in één dag. Als de commissioner van Noord-Darfur wenst te weten hoeveel voorraden dura er in de opslagplaatsen liggen moet hij zes weken hard werken om dat te weten te komen. En dan is hij er nog niet helemaal achter. Daarom waren die verhalen over ernstige hongersnood en voorraden dura zo moeilijk controleerbaar...'

Bijna dagelijks landt er een geel-gestaarte Friendship van Sudan Airways op de internationale vlieghaven El Fasher, die uit één – deels verharde – baan bestaat. De enige verbinding met Khartoum, 1000 kilometer oostelijker. Dat vliegtuig vertrekt bijna altijd goed gevuld.

Maar als zo midden september enkele nachtelijke buitjes – zeker geen tropische slagregens – de startbaan doorweken is het uit. Geen vluchten. 'Met de vlucht van morgen dan?' 'Die is al volgeboekt, sir. Maar misschien, als het droog blijft, over een dag of vier...'

Het uitladen van de vracht dura. Op de voorgrond een woning: een paar stokken en lappen...

De meest voorkomende behuizing in de buitenwijken van El Fasher, die – op een enkele geit en een paar kinderen na – soms uitgestorven lijkt. Lemen hutten met twijgdaken en meestal voorzien van ommuren van takken.

tv-beelden en persfoto's voor ogen van uitgeteerde Afrikanen voor wie de hongerdood slechts een kwestie van uren is. En wat zien zij in El Fasher, in de plaatsen op honderd, tweehonderd kilometer afstand? Gewone zwarte mensen, levend onder schamele omstandigheden, maar duidelijk méér dan vel over been. Dat geeft de eerste weken toch een kleine morele tik. Je kunt natuurlijk moeilijk je teleurstelling uitspreken over het feit, dat er niet op grote schaal gestorven wordt. Maar, vragen de militairen zich af, waarom moesten we dan hierheen? Op een avond probeert majoor Helmholt, de detachementscommandant, daar vóór de avondmaaltijd een redelijke verklaring voor te geven. In lichtgetint streephemd, de handen op de heupen, staat hij onder de reusachtige plafondventilator. Een rijzige man met golvend, achterovergekamd haar. Een wat vaderlijke baas, die – als het moet – om de drommel wel even uit zijn slof kan schieten. Hij begint met een lesje economie voor beginners en schetst het voorraadschuurproject van de regering. 'Als ergens een overvloed van bestaat is het goedkoop. Zijn er tekorten, dan wordt het duur,' legt hij uit. 'Kijk, daarom zijn er die overheidsvoorraden. Raakt de dura van de plaatselijke handelaren op dan zal de prijs stijgen. Voor de allerarmsten wordt het simpele volksvoedsel dan onbetaalbaar. Op dat moment gooit het plaatselijk gezag wat dura op de markt voor de helft van de prijs. De prijzen van de handelaren zakken dan onmiddellijk mee. Dáárvoor zijn die voorraden. En natuurlijk voor het geval er verder absoluut niets meer te krijgen is.'

Oogst

Nu, wat dat betreft stond het er maar benepen voor in Darfur. De commissioner weet ons later als voorbeeld te geven, dat de buffervoorraad van 15.000 zakken in Kutum was geslonken tot 2000 zakken. En in Malha lagen er 70 in plaats van 3000.

Als ook dit jaar in juli en augustus de regens waren weggebleven had de toekomst er daar donker uitgezien. Maar er kwam wel regen. En men mag, begin september over rechthoekige veldjes met gewas ogend, een zeer redelijke oogst verwachten. Alléén, legt majoor Helmholt uit onder het gekletter van gameldeksels op de achtergrond, 'kon niemand dat voorspellen toen de beslissing van ons vertrek viel. Er bestond nergens zekerheid over. Ook niet over de voorraden. Dit is een land zonder communicatie. De commissioner grijpt niet zomaar de telefoon om links en rechts te informeren hoe groot de voorraden zijn. Er is geen telefoonverbinding.' Natuurlijk heeft hij gelijk. Zoals ook de nieuwe Nederlandse zaakgelastigde drs. P. Koch – die in Khartoem een villa zo groot als een flatblok aan de boorden van de Nijl bewoont – waarschijnlijk gelijk heeft als hij zegt: 'De mensen hier sterven nog niet. Maar ze zijn wel hevig ondervoed. Er hoeft ook niets meer te gebeuren of ze leggen het loodje. Als je al die groenige velden ziet denk je bijna aan een welvarende streek. Maar dat groen, dat gras, dat onkruid, en dat gewas, staat er ook nog maar een paar weken. Want de regen kwam nu eindelijk wél. En dan schiet het ook de grond uit.'

Woorden, die op de markt van Kutum

een bevestiging lijken te vinden in de uitspraak van kapitein-arts Obbe Verburg. In El Fasher heeft hij van een Soedanese collega al de indruk gekregen, dat er nogal wat bloedarmoede voorkomt.

Nu zegt hij, leunend tegen zijn Nekaf: 'Nee, je ziet ze niet apathisch langs de weg zitten. Maar ik heb wel het idee, dat ze zwak zijn door een zijdig voedsel. Eén epidemie – mazelen bijvoorbeeld – en ze sterven bij bosjes.'

Niet nodig

Voor de motivatie van het Soedan-detachement mag het allemaal nauwelijks baten. Je kunt je afvragen of het sterven-met-eigen-ogen-zien wel zo stemmingverhogend zou hebben gewerkt. Nu de ellende zich níét op de voorgrond dringt groeit dat 'gebrek' uit tot een grabbelton boordevol scherts. Eigenlijk hadden ze dit als geoefend militair kankeraar nu nèt nodig: het idee, dat er iets goed fout zat, zodat je de hele missie niet al te serieus hoeft te nemen. Is zo'n morele inktlap voorhanden, nu, dan zit het verder wel goed.

'... wat roept die vent daar nou?' vraagt een chauffeur grinnikend bij het binnenrijden van een dorpje. 'O, vandaag niet nodig...? U heeft nog... Nou, dan komen we morgen toch terug...?'

